РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
СЕКТОР ЗА СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ У СИСТЕМУ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

ШКОЛА: УГОСТИТЕЉСКО-ТУРИСТИЧКА ШКОЛА СА ДОМОМ УЧЕНИКА, ВРЊАЧКА БАЊА

ТЕМА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА: „УЧИ, ПОДЕЛИ, ПОДРЖИ“

у оквиру области квалитета: ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

ЗАВРШНИ ИЗВЕШТАЈ САРАДНИЧКОГ ТИМА

Београд, април 2026.

САДРЖАЈ

УВОД
.....3

1. САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ И ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА СТРУЧНЕ ШКОЛЕ
.....4-5

2. ИЗВЕШТАЈ ШКОЛСКОГ ТИМА
….....6-8

3. РАДИОНИЦА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА
….....9-10

4. РЕФЛЕКСИЈА САРАДНИЧКОГ ТИМА НА КЉУЧНА ПИТАЊА
….....11-19

5. ЗАКЉУЧАК
….....20

6. ПРИЛОЗИ
….....21-41

УВОД

Завршни извештај представља свеобухватну, аналитички засновану и стручно утемељену повратну информацију школи укљученој у процес Сарадничког учења. Сачињава се након реализације свих планираних активности и заснива се на систематском прикупљању, анализи и тумачењу релевантних података и увида.

Процес који претходи изради Завршног извештаја обухвата припремне активности (усаглашавање и договоре са школом, израду промотивног материјала – по избору школе, припрему Агенде радионице, реализацију активности: ***„Емпатија, ментализација и сарадничко учење“***, достављање Извештаја о самовредновању од стране школе, прибављање додатних информација по постављеним питањима, као и спровођење свеобухватне рефлексије и анализе Извештаја о самовредновању и повратних информација прикупљених током радионице.

Сврха Завршног извештаја је да, на основу интегралне анализе прикупљених података, пружи стручно утемељену, аналитичку и развојно усмерену повратну информацију о мерама осигурања квалитета које је школа представила у Извештају о самовредновању на одабрану тему, а које је разматрао Сарадднички тим.

Посебан значај Завршног извештаја огледа се у томе што сваку меру осигурања квалитета сагледава прецизно, аргументовано и у контексту релевантних доказа прикупљених из више извора. На тај начин извештај обезбеђује објективну и аналитички засновану процену постојећих пракси, уз истовремено препознавање развојних потенцијала школе.

Истовремено, извештај омогућава јасно уочавање постојећих снага које је потребно даље развијати, као и области које захтевају додатну пажњу и унапређивање.

Он не представља само преглед постојећег стања, већ служи као подршка школи у планирању даљег развоја, подстичући отвореност ка новим приступима и решењима, у складу са националним контекстом, нормативним оквиром и реалним ресурсима којима школа располаже.

Јасноћа, концизност и аргументованост изнетих налаза и препорука чине Завршни извештај поузданом основом за даље планирање, доношење одлука и систематско унапређивање квалитета образовно-васпитног рада.

Истовремено, он обезбеђује заједнички референтни оквир за дефинисање приоритетних активности које ће усмеравати даљи развој школе у односу на одабрану тему.

1. САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ И ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА СТРУЧНЕ ШКОЛЕ

Према приступу EQAVET мреже, сарадничко учење (*peer reviews* – рецензија колега у буквалном преводу и ужем значењу) се, сходно европској VET препоруци, дефинише као добровољна активност сарадничког учења са циљем подршке транспарентности и унапређивању процеса осигурања квалитета на нивоу система, а на основу јединствене методологије која, уз прилагођавање потребама специфичних националних VET система, треба да идентификује главне снаге и изазове и препозна потенцијал и простор за унапређивање. Другим речима, овај приступ омогућава да се, уз подршку свих релевантних актера, партнера и заинтересованих страна (у улози „критичких“ пријатеља), идентификују области за даљи развој и унапређивање како би се одговорило на актуелне и будуће изазове.

Уважавајући дефиницију EQAVET мреже, сарадничко учење се (у контексту ове сарадње) може дефинисати као низ пажљиво планираних групних активности које омогућавају да се:

- ✓ кроз партципативни и партнерски приступ одређеној теми или „проблему“ он боље сагледа из различитих перспектива,
- ✓ постигне заједничко разумевање снага, изазова и могућности, те да се
- ✓ препознају даљи правци развоја и осигурања квалитета система средњег стручног образовања у одређеном домену.

Наведени приступ сарадничког учења у систему стручног образовања има за циљ да се подстакне сарадња, међусобно учење и подршка између различитих актера у систему стручног образовања у нашој земљи. Поред тога, наведено је да активност треба да поспеши имплементацију стандарда и индикатора Европског референтног оквира за осигурање квалитета у стручном образовању и обуци (EQAVET) и промовише самоевалуацију као важан инструмент за осигурање квалитета.

Сарадничко учење у систему стручног образовања се реализују у склопу развојних активности Министарства намењених стручним школама у оквиру Пројекта 4001 - Оптимизација мреже средњих школа и подршка раду Националне референтне тачке, и уз подршку Пројекта „Национална референтна тачка Србија 2 - стручно образовање и обука за будућност (VET4F)“, који се суфинансира средствима ЕУ, кроз програм Еразмус +.

За реализацију наведених активности школа и Министарство просвете склопили су Уговор о реализацији (Прилог 1). Установа је за покривање трошкова наведених активности добила финансијска средства предвиђена финансијским планом Министарства у оквиру Пројекта 4001 - Оптимизација мреже средњих школа и подршка раду Националне референтне тачке.

Модел Сарадничког учења представља развојно оријентисан приступ унапређивању квалитета који је уско повезан са другим инструментима осигурања и процене квалитета, као што су самовредновање, спољашње вредновање и хоризонтално учење.

Сличност ових инструмената огледа се у заједничком циљу: унапређивању квалитета рада школе на основу анализе релевантних показатеља и доказа. Сви они полазе од дефинисаних стандарда и мера осигурања квалитета, подстичу рефлексију о постојећој пракси и идентификацију снага и области за унапређивање.

Међутим, постоје и јасне разлике у њиховој улози и приступу. Самовредновање је интерни процес у којем школа самостално процењује сопствени рад, док је спољашње вредновање екстерни, формализовани процес који спроводе надлежне институције са циљем објективне процене степена остварености стандарда. Хоризонтално учење заснива се на размени искустава и примера добре праксе међу школама.

Сарадничко учење, за разлику од наведених инструмената, интегрише елементе свих ових приступа: заснива се на доказима као и самовредновање, ослања се на стручну повратну информацију слично спољашњем вредновању, али истовремено има изразито развојни и партнерски карактер, ближи хоризонталном учењу. Његова специфичност огледа се у структурираном дијалогу, заједничкој анализи и креирању реалистичних, одрживих препорука које школу воде ка унапређивању праксе.

Тако посматрано, ови инструменти не представљају изоловане механизме, већ међусобно повезан систем подршке квалитету, у коме сваки има своју улогу, а њиховом синергијом се обезбеђује свеобухватан и одржив развој школе.

У процесу Сарадничког учења учествовали су Школски тим установе, који је формирао директор установе, Сараднички тим који је формирало Министарство просвете и у даљим активностима, представници релевантних институција.

Угоститељско-туристичка школа са домом ученика из Врњачке Бање је имала задатак да спроведе следећих 5 активности/корака:

1. Одабере тему/област квалитета у којој установа постиже значајне резултате или представи тему/област квалитета у којој установа жели да се развија у будућности.
2. Изради Извештај о самовредновању на наведену тему.
3. Организује једнодневну радионицу Сарадничког учења на којој ће Сарадничком тиму и осталим сарадницима бити представљен Извештај о самовредновању, након чега би се спровела вођена дискусија о дефинисаним развојним питањима/дилемама и добила прва експертска повратна информација од чланова Сарадничког тима.
4. Организује састанак уживо/онлајн, на коме ће Сараднички тим представити свој писани Завршни извештај.
5. Припреми Акциони план за унапређење, након добијеног Завршног извештаја и његове анализе у оквиру Школског тима.

2. ИЗВЕШТАЈ ШКОЛСКОГ ТИМА

Избор кључне области рада *Подршка ученицима* заснован је на реалним потребама школе и одговара структури ученичке популације. Значајан проценат ученика потиче из осетљивих група (преко 50%), живи у условима домског смештаја или свакодневно путује до школе, што ову област оправдано позиционира као приоритетну у процесу обезбеђивања и унапређивања квалитета рада школе. Локални контекст, који карактерише високо развијена туристичка, угоститељска и здравствена делатност, представља значајан потенцијал за професионални развој ученика. Истовремено, он намеће и повећане захтеве у погледу оспособљености ученика за укључивање у тржиште рада. У том смислу, системска и континуирана подршка ученицима представља кључни фактор успешног повезивања образовних исхода са потребама локалне заједнице.

Тема: „Учи, подели, подржи“ непосредно је повезана са Оквиром квалитета рада установе и стандардима који се вреднују у поступку спољашњег и самовредновања јер се управо кроз њу испитује у којој мери школа успева да обезбеди услове за свеобухватан развој и учење свих ученика, уз посебан акценат на подршку која им је потребна. Ова повезаност се односи на следеће кључне аспекте:

Оквир квалитета рада установе дефинише кључне домене квалитета, као што су образовно-васпитни процес, развој компетенција ученика, индивидуализација подршке и успостављена сарадња на свим нивоима. Тема: „Учи, подели, подржи“ директно обухвата ове домене, јер се фокусира на начине на које школа препознаје потребе ученика, обезбеђује индивидуализовану помоћ, организује додатне активности и прати њихов напредак.

Стандарди, као што су постигнућа ученика**,** квалитет наставе и учења**,** педагошко-психолошка подршка, и укљученост родитеља и заједнице, директно се испитују кроз активности које се односе на подршку ученицима.

Кроз тему: „Учи, подели, подржи“ школа демонстрира како примењује међусобно повезане елементе Оквира квалитета: планирање наставе и активности у складу са потребама ученика, интеграцију међупредметних компетенција, и унапређење професионалног развоја наставника, васпитача и стручних сарадника за пружање адекватне подршке.

Сагледано у целини, одабрана тема функционише као мост између свакодневне праксе школе и структурних стандарда квалитета**,** омогућавајући да се кроз конкретне активности и мере види како школа остварује свој циљ да свим ученицима обезбеди услове за успешан и инклузиван развој.

Кроз Извештај о самовредновању, школа је систематично приказала постојеће стање, препознате снаге и изазове са којима се суочава, показујући висок ниво отворености и професионалне одговорности. Видљива је јасна унутрашња мотивација за унапређивање рада, као и развијена рефлексивна пракса, која подразумева спремност на континуирано преиспитивање сопственог деловања.

Поред тога, извештај указује на добру организациону структуру и стратешку оријентацију школе ка систематском и одрживом унапређивању квалитета образовно-васпитног рада.

У оквиру Извештаја о самовредновању, Школски тим је имао задатак да идентификује, формулише и образложи до пет кључних питања, изазова или дилема у вези са одабраном темом. Начин на који су ова питања дефинисана и аргументована омогућио је Сарадничком тиму да стекне јаснију и прецизнију слику о приоритетним областима подршке, као и да дефинише смернице и препоруке у правцу који је за школу најрелевантнији и развојно најзначајнији.

Питања које је Школски тим идентификовао су:

1. Како ускладити различите перцепције квалитета подршке ученицима кроз процену области квалитета Подршка ученицима? (ученици 3, наставници и родитељи 4).

2. Како системски развијати емпатију и социјалне компетенције уз смањење оптерећености наставника и отпора променама?

3. Како обезбедити систематичну и свесну примену концепта емпатије, теорије ума и ментализације у настави и школском животу?

4. Како применити ментализацију у наставном процесу ради унапређења учења и регулације емоција?

5. Како примена знања о емпатији, теорији ума и ментализацији унапређује мотивацију и средину за учење?

Кључна питања која је Школски тим идентификовао у оквиру Извештаја о самовредновању у потпуности су усклађена са темом: „Учи, подели, подржи“, јер обухватају све релевантне аспекте ученичког развоја, индивидуалних потреба, професионалне подршке наставника и васпитача, организационе структуре школе и стварања сигурне и подстицајне образовне средине.

На тај начин ова питања пружају јасну слику о областима у којима је школу потребно подржати и дефинисати смернице за унапређење квалитета образовно-васпитног рада.

Након достављања Извештаја о самовредновању, а у циљу свеобухватнијег и прецизнијег сагледавања појединих аспеката приказаног стања, Сараднички тим је школи упутио додатна питања ради појашњења, допуне и продубљивања анализе релевантних налаза.

Додатна питања:

Лична карта школе – опште специфичности

1. Наведите квантитативне податке у вези са ученицима који се образују по ИОП-1, ИОП-2 и ИОП-3. На који начин, осим у такмичарском домену, школа идентификује ученике са изузетним способностима (даровите)?

2. На који начин школа идентификује ученике у ризику од осипања и колико је систем ране идентификације функционалан у пракси?

Анализа стања и кључне специфичности на одабрану тему „Учи, подели, подржи“

1. Опишите неколико активности које се реализују у школи/ван ње, а које су усмерене на развој социјалних и животних вештина, као вид групне подршке ученицима.

2. Које све ваннаставне активности школа нуди, наведите које од тих активности се и спроводе, а које бисте издвојили као примере добре праксе?

3. На који начин наставници и васпитачи из дома размењују информације и искуства и колико је то разрађен механизам (организовани периодични састанци, тимови)?

4. Да ли у овом моменту постоји разрађен модел вршњачке помоћи и менторства и каква је улога Ученичког парламента и евентуално Вршњачког тима у пружању подршке ученицима?

5. На који начин школа подстиче активно партнерство са родитељима у пружању подршке ученицима?

SWOT анализа

1. Наведите мерљиве индикаторе успеха у области подршке ученицима и јасно издвојите остварене ефекте активности подршке ученицима, уз навођење конкретних показатеља промена у понашању, функционисању и напредовању ученика. Да ли је школа анализирала које конкретне области подршке ученици процењују најниже (нпр. подршка у учењу, развоју социјалних вештина, васпитна подршка итд)?

Образложење избора теме и дефинисање кључних питања

1. Наведите примере добре праксе у раду са ученицима у примени концепта ментализације.

2. Да ли се у Развојном плану налазе активности у вези са темом?

Активности унапређивања

1. Како ће школа повезати резултате планираних активности са прописаним стандардима квалитета области *Подршка ученицима* (стандарди 4.1, 4.2. и 4.3) и у ком показатељу или стандарду се очекује да ће бити остварене најзначајније промене у циљу унапређивања рада?

Одговори школе су саставни део Завршног извештаја (Прилог 2).

3. РАДИОНИЦА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА

Припремне активности Сарадничког тима за реализацију Радионице

Припреме за спровођење Радионице Сарадничког учења обухватиле су више координисаних корака у сарадњи са школом:

*Потписани су **Уговори између школе и Сарадничког тима**.

*Након достављеног **Извештаја о самовредновању** школе, извршена је **анализа извештаја**, која је била предмет дискусије на првом састанку Тима.

*Након достављања **одговора Школског тима на додатна питања**, консолидовани су поједини увиди из Извештаја о самовредновању и јасније је сагледан контекст Школе у вези са кључним питањима, што је био предмет дискусије на другом састанку Сарадничког тима.

*На основу консултација са директором школе, израђена је **Агенда радионице Сарадничког учења** (Прилог 3).

*Израђен је **Упитник за евалуацију радионице** (Прилог 4), како би се добили повратни подаци од учесника.

Ове активности обезбедиле су темељну припрему, координацију и стручну основу за успешну реализацију Радионице и квалитетну повратну информацију школи.

Активности Сарадничког тима на Радионици

У Угоститељско-туристичкој школи са домом ученика, 27. марта 2026. године одржана је Радионица сарадничког учења на тему „Учи, подели, подржи“, у организацији Школе.

Учесници ове радионице били су представници: Угоститељско-туристичке школе са домом ученика из Врњачке Бање – Јелена Спасојевић, Лепосава Ђолић, Бранимир Вукчевић, Марија Павловић, Данијела Рашић, Ивана Петровић, Марија Јанковић, Снежана Топаловић, Марко Стевановић, Ђорђе Стефановић, Биљана Кљајић, Биљана Иричанин (директор, стручни сарадник-педагог, стручни сарадник-психолог, представници стручних већа); Министарства просвете – Миодраг Савовић, Славица Ракић, Снежана Парезановић Ристић и Маријана Лазаревић (Сарадднички тим); Центра за социјални рад – Милена Миладинов; Гиманзије, Врњачка Бања – Марија Стоиљковић; УРДОУР – Биљана Зеленовић, Невена Тврдишић Антоновић; Општине Врњачка Бања – Бојана Радуловић; ОШ „Бане Миленковић“, Ново Село – Драгана Петровић, Марија Павловић. Делу радионице присуствовала је и в.д. помоћника министра за средње образовање и васпитање и образовање одраслих Данка Нешовић.

Након тематског приказа Извештаја о самовредновању и кључних питања, психолог школе (члан Школског тима) реализовао је активност у школском контексту, под називом ***„Емпатија, ментализација и сарадничко учење“***. Активност је осмишљена као обука која се састојала из два дела: теоријског и практичног дела кроз 6 вежби.

У теоријском делу обуке дате су основне информације о ментализацији; техникама које подстичу развој капацитета ментализације; ментализацијском приступу; подршци и емпатији као радним интервенцијама; кларификацији, елаборацији и изазову; ментализовању везе између саговорника и неметализујућим модовима интерпретације догађаја (телеолошки мод,

мод психичке еквивалентности, претворни (претварајући или ,,кобојаги“) мод и хиперментализација. Након теоријског дела обуке учесници радионице активно су учествовали у вежбама (подељени по групама). Свака група је имала другачију вежбу са истим задатком: Примена усвојених теоријских знања кроз одређивање мода у датом задатку. Теме које су сви учесници обрађивали кроз вежбе су: Препознавање ментализацијских модова у настави; Рефлексивни капацитет наставника у кризној ситуацији; Управљање ауторитетом и провокацијом у разреду; Препознавање узрока ученичке пасивности у групном раду; Колегијална сарадња и ментализација тешких судбина ученика; Консултације са „тешким“ родитељем. Током радионице показана је отвореност учесника за размену мишљења и искустава, као и спремност да критички и одговорно приступе решавању задатака.

Примењени програм обуке није уврштен у Завршни извештај, будући да је Сараднички тим једногласно оценио да презентована обука треба да буде позиционирана у оквиру акредитованих програма у Каталогу стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника, уз намеру да се сачувају ауторска права носиоца програма обуке. Истовремено, овакав приступ формулишемо и као препоруку Школском тиму у циљу даљег унапређења.

Иако су током дискусије уочени одређени изазови (непостојање ИОП-а 3; недовољно развијен модел вршњачке подршке и менторства; превасходно реактивна сарадња наставника и васпитача Дома ученика), они су разматрани у конструктивном духу, са намером да подстакну школу и мотивишу је на даљи развој праксе и доследну имплементацију препорука Сарадничког тима. Оваква динамика радионице потврђује значај сарадничког приступа као модела који подстиче критичко промишљање, развој лидерских капацитета и заједничко креирање решења у функцији континуираног унапређења квалитета образовно-васпитног рада.

Присутни на Радионици су попунили Евалуативни упитник са циљем прикупљања повратних информација о корисности и ефективности процеса и резултата Сарадничког учења. Сви присутни су оценили да су задовољни укупном организацијом Сарадничког учења, њеном корисношћу и датом усменом повратном информацијом на самој Радионици.

4. РЕФЛЕКСИЈА САРАДНИЧКОГ ТИМА НА КЉУЧНА ПИТАЊА

Сараднички тим је настојао да на дефинисана кључна питања пружи конструктивне, стручне и прецизне одговоре, савете и виђења која су заснована на реалном стању и могућностима Школе у актуелном тренутку. При формулисању препорука и смерница посебно се водило рачуна о њиховој остваривости, одрживости и конкретном утицају на унапређење рада Школе.

Циљ повратне информације није само анализа или процена постојећег стања, већ и стимулација читавог школског колектива за активну мобилизацију у креирању будућег **Акционог плана**, који ће омогућити систематски рад на проналажењу решења за идентификована питања.

ОДГОВОРИ НА КЉУЧНА ПИТАЊА КРОЗ ПРЕДЛОГЕ УНАПРЕЂИВАЊА

1. **Како ускладити различите перцепције квалитета подршке ученицима кроз процену области квалитета Подршка ученицима? (ученици 3, наставници и родитељи 4).**

Простор/предлози за унапређивање: У процесу самовредновања уобичајено је да различите циљне групе различито процењују квалитет појединих области, при чему они који планирају и пружају подршку готово увек вреднују њен квалитет знатно боље од оних који су непосредни корисници те подршке. Различита перспектива/перцепција актера указује да подршка може бити организована и реализована**,** али не у довољној мери доживљена као адекватна од стране ученика**.** То значи да је фокус наставника на намери, а фокус ученика на доживљају. Ова разлика не указује на слабост, већ на развојни потенцијал школе. Разлика у процени области Подршка ученицима између наставника и ученика указује на потребу да се постојећи облици подршке учине видљивијим и приступачнијим ученицима, јер део ученика те облике подршке не препознаје у довољној мери као доступне, адекватне или усклађене са њиховим потребама. Пожељно је радити на јачању комуникације и видљивости постојећих облика подршке, као и на систематском укључивању ученика у њихово осмишљавање и вредновање. Посебно је значајно што је перспектива родитеља ближа процени наставника, јер то указује на постојање поверења родитеља у систем подршке Школе, али истовремено и на потребу да се посебна пажња посвети непосредном доживљају ученика. Дугорочно је важно развијати културу уважавања ученичке перспективе у којој се мишљење ученика препознаје као релевантан извор података за доношење одлука, планирање подршке и вредновање њене делотворности.

У циљу даљег унапређивања области квалитета Подршка ученицима, препоручљиво је успоставити систем континуиране ученичке повратне информације, који би омогућио дубље разумевање њихових потреба, очекивања и доживљаја подршке. Овај систем може обухватити периодичне анонимне анкете, фокус групе, разговоре са представницима одељења и структурирано укључивање Ученичког парламента у прикупљање и артикулацију ученичких ставова.

Посебну вредност има спровођење анкете интересовања ученика на почетку школске године (или на крају претходне школске године), како би се планирање наставних и ваннаставних активности у већој мери засновало на њиховим интересовањима, афинитетима и развојним потребама. Оваквим партиципативним приступом, ученици се позиционирају као активни учесници, а не само као корисници подршке, што доприноси већој релевантности и прихваћености планираних активности. Додатни простор за унапређивање овог аспекта рада

јесте организација заједничких састанака ученика, наставника, васпитача и родитеља, нарочито у сегменту планирања индивидуализованих и групних облика подршке, усклађеним са подршком која се пружа у породичном окружењу.

Посебан развојни потенцијал налази се и у даљем оснаживању Ученичког парламента као значајног партнера у креирању школских политика подршке. У том смислу, корисно је увести праксу дана ученичких иницијатива, у оквиру којих би ученици формулисали предлоге за унапређивање школског живота, а школа обезбедила механизме за њихову реализацију и праћење ефеката.

Важно је и да се кроз процес самовредновања изврши анализа постојећих разлика у перцепцијама различитих циљних група. Ове разлике није пожељно „нивелисати“ кроз израчунавање њихове аритметичке средине као јединственог показатеља квалитета подршке, нити треба настојати да се ове процене сасвим изједначе. Њих треба користити као значајан ресурс за дубље разумевање функционисања система подршке и идентификовање даљих смерова осавремењивања овог важног сегмента образовно-васпитног рада.

2. Како системски развијати емпатију и социјалне компетенције уз смањење оптерећености наставника и отпора променама?

Простор/предлози за унапређивање: Раздвајање обавеза у свакодневне рутинске активности и пројектне/ваннаставне активности; Креирање листе приоритета за сваки месец; Делегирање одговорности (наставници деле активности у складу са својим компетенцијама); Планско увођење додатних обавеза кроз везивање нових активности за постојеће; Искусни наставници у управљању обавезама могу бити ментори мање искусним наставницима**;** Увођење дигиталних платформи за планирање, евиденцију и комуникацију (Google Workspace / Teams за наставнике); Мотивисање – јасно истицање важности додатних активности за каријеру, развој компетенција и вредновање рада и награђивање**:** признања, похвале на седницама Наставничког већа или у Годишњем извештају о раду школе, подстицање ангажованих наставника да напредују у звања.

Сарадnички тим једногласно је оценио да презентована обука на Радионици треба да буде позиционирана у оквиру акредитованих програма у Каталогу стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника. До тада, препорука је да сви наставници и васпитачи прођу исту обуку као вид интерног стручног усавршавања. Такође, препоручују се и програми стручног усавршавања из актуелног Каталога: „Толеранција и емпатија – вредности за будућност“ – програм који се директно бави емпатијом, толеранцијом и вредностима; „Развијање социјалних вештина ученика у циљу превенције вршњачког насиља“ – фокус на развоју социјалних компетенција; „Водич за препознавање и управљање емоцијама“ – тематски усмерен на емоционалну компетентност.

Иако су обуке препознате као важан механизам професионалног развоја, њихова доминантна и једнострана примена не обезбеђује у довољној мери принципе сарадничког и кооперативног учења. Запослени нису системски укључени у процес планирања и доношења одлука, нити су јасно позиционирани као активни носиоци промена и иновација у процесу осигурања квалитета.

Такође, уочава се ризик да обуке које нису засноване на идентификованим потребама и личном избору запослених могу довести до смањења мотивације за професионално усавршавање и јачања отпора према променама. Иако је крајњи циљ активности усмерен ка подучавању и унапређивању праксе, процењује се да је неопходно претходно обезбедити већу свесност, спремност и унутрашњу мотивацију запослених за активно учешће у планираним процесима развоја. Да би се то постигло, неопходно је веће укључивање запослених у

идентификацију приоритетних потреба, планирање и евалуацију активности, уз развој различитих облика стручног усавршавања унутар установе (професионалне заједнице учења, менторство, размена примера добре праксе, радионичарски модел заснован на реалним школским ситуацијама и слично). Исто важи и за прилагођене програме за родитеље и ученике.

У циљу додатног оснаживања системског приступа развоју емпатије и социјалних компетенција, посебно је важно повезати их са добробити запослених, односно са смањењем професионалног стреса и ризика од сагоревања на послу. На тај начин се јача свест о томе да развој социјално-емоционалних компетенција запослених није додатно оптерећење, већ фактор који доприноси квалитету рада и професионалној добробити.

Да би се ефекти обука и програма у потпуности интегрисали у наставну и васпитачку праксу, неопходно је развијати модел у којем се знања и вештине трансформишу у мале, применљиве кораке у свакодневном раду, попут кратких тематских активности у трајању 10-15 минута. На тај начин се обезбеђује континуитет примене и постепена промена праксе, без додатног оптерећења наставника и васпитача.

Истовремено, постоји значајан простор за развијање емпатије и социјалних вештина ученика кроз развој модела вршњачке подршке – успостављање вршњачке медијације и формирање ученичких тимова за подршку, нарочито у контексту превенције осипања ученика, вршњачког насиља и јачања осећаја припадности школи. У оквиру ове теме, важно је уводити и радионичарске програме усмерене на развијање отпорности (резилијентности), асертивне комуникације и лидерских вештина. Како би се додатно ојачала социјална повезаност и створио осећај заједништва, корисно је организовати различите тимбилдинг активности, посебно за ученике смештене у дому. Додатно, развој ових компетенција код ученика може се оснажити и кроз симулацију реалних животних и професионалних ситуација (нпр. комуникација и сарадња са гостима), чиме се учење чини аутентичнијим и смисленијим.

Када је реч о развијању емпатије и социјалних компетенција, неопходно је и значајније укључивање родитеља и других законских заступника кроз радионице, тематске трибине и саветодавне облике рада, чиме се гради партнерски однос и ствара јединствен систем подршке ученицима између школе и породице.

***3.* Како обезбедити систематичну и свесну примену концепта емпатије, теорије ума и ментализације у настави и школском животу?**

Простор/предлози за унапређивање: Унапредити планирање активности кроз активно учешће запослених – Препоручује се укључивање наставника, васпитача и стручних сарадника у процес идентификације приоритетних потреба, планирања и евалуације активности, како би се оснажио осећај заједничке одговорности и повећала спремност за примену договорених мера системске подршке ученицима, засноване на реалним потребама различитих група ученика. Такође, препоручује се развијање активности које ће допринети јачању свесности запослених о значају промена и унапређивања праксе, уз поштовање принципа добровољности, постепености и подршке, како би се умањио отпор и повећала одрживост планираних промена. Диверзификовати облике професионалног развоја запослених. Поред формалних обука, потребно је развијати различите облике учења у школи, као што су професионалне заједнице учења, хоризонтално учење, менторство, интерно дељење примера добре праксе и тимски рад, са јасним повезивањем са уоченим потребама и развојним приоритетима школе и ученика. Развити радионичарски модел стручног усавршавања, заснован на реалним школским ситуацијама. Подстаћи формирање неформалних мрежа родитељске подршке, посебно за родитеље ученика који живе ван Врњачке Бање.

Сарадnички тим предлаже да Школа даље разради и конкретизује наставне стратегије које подржавају примену концепта емпатије, теорије ума и ментализације у наставном процесу, укључујући кооперативно и вршњачко учење, игровне активности, дебате и приступ заснован на изазовима (challenge-based learning). Ове методе омогућавају активно учешће ученика, развој критичког мишљења и разумевање различитих перспектива. Поред тога, важно је систематски радити на развоју наставних материјала и интерних приручника, као и на организацији тематских и пројектних недеља, које би омогућиле интегрисан и видљив приступ овим темама на нивоу целе школе. Препоручујемо примере добре праксе за часове ОЗ и ОС и програме рада групних васпитача у Дому ученика.

1. Часови одељењске заједнице усмерени на „разумевање унутрашњих стања“ (Прилог 5.)

Опис: Одељењски старешина систематски користи вођене разговоре у којима ученици: описују како се осећају у одређеним ситуацијама, повезују понашање са мислима и осећањима, уче да препознају да исти догађај може различито бити доживљен. Пример активности: „Шта сам мислио/мислила у том тренутку?“; „Како је моје понашање утицало на друге?“.

Ефекат: Развијање ментализације, смањење импулсивних реакција и конфликата.

2. Социјално-емоционално учење интегрисано у наставу

Опис: Наставници различитих предмета укључују кратке емпатске и рефлексивне активности у редовну наставу. Примери: На часовима српског језика и књижевности: Анализа књижевних ликова кроз питања „Шта лик осећа, а шта други о њему мисле?“, разумевање мотива и страхова историјских личности; на часовима грађанског васпитања: дискусије о различитим перспективама.

Ефекат: Ученици развијају когнитивну емпатију и способност узимања перспективе другог.

3. Вршњачка медијација у школи

Опис: Обучени ученици-медијатори помажу вршњацима у решавању конфликата уз подршку педагога/психолога.

Ефекат: Јачање емпатије, одговорности и социјалне зрелости код ученика.

4. Увођење „емоционалних дневника“ код ученика

Опис: Ученици воде личне дневнике (писане или цртане) у којима бележе: значајне догађаје, своје мисли и осећања, могуће алтернативне реакције. Улога наставника/стручног сарадника: Вођена рефлексија, без оцењивања и осуђивања.

Ефекат: Развијање саморефлексије и емоционалне писмености.

5. Подршка ученицима из осетљивих група кроз ментализацијски приступ

Опис: Стручни сарадници и наставници примењују приступ који: не етикетира понашање као „лоше“, већ истражује шта стоји иза понашања (страх, несигурност, потреба за прихватањем). Пример: Уместо дисциплинских мера применити разговор о осећањима, породичним околностима и доживљају школе.

Ефекат: Боља инклузија, веће поверење ученика у школу.

6. Обуке наставника за емпатску комуникацију

Опис: Школа организује интерне или акредитоване обуке.

Ефекат: Побољшана клима у одељењу и смањење професионалног сагоревања наставника.

7. Тимски рад и супервизијски састанци

Опис: Стручни сарадници, наставници и управа школе заједнички разматрају сложене случајеве ученика, али кроз примену питања: „Шта ученик осећа? “ и „Како он/она доживљава нашу реакцију?“

Ефекат: Системска примена ментализације, уједначен приступ ученицима, веће поверење ученика према запосленима, бољи резултати самоевалуације.

У циљу даљег оснаживања у примени наведених концепата, препоручује се активно укључивање свих наставника, васпитача и стручних сарадника у међународне професионалне мреже, пре свега кроз платформу eTwinning. Реч је о безбедној, затвореној онлајн заједници намењеној наставницима и школама у Европи, која омогућава повезивање, размену искустава и заједнички рад на пројектима. У њеном раду учествује преко милион наставника из нешто мање од три стотине хиљада школа из готово свих европских и неких граничних држава са другим континентима. До сада је реализовано преко 160 000 пројеката у којима је учествовало преко три милиона ученика. Платформа функционише тако што наставници креирају или се прикључују пројектима, у оквиру којих ученици сарађују са вршњацима из других земаља, користећи дигиталне алате у контролисаном и сигурном окружењу. Посебна вредност ове мреже лежи у томе што обухвата изузетно велики број тема из свих наставних дисциплина, што омогућава да се концепти емпатије и ментализације интегришу у различите предмете и контексте. Кроз овакве пројекте ученици развијају интеркултуралну осетљивост, уче да уважавају различите перспективе и активно примењују социјално-емоционалне вештине у аутентичним ситуацијама. Платформа eTwinning представља и структуриран систем професионалног усавршавања наставника. У оквиру мреже доступни су различити облици стручног усавршавања – кратки онлајн курсеви, вебинари, тематске групе и професионалне заједнице у којима наставници размењују искуства, примере добре праксе и наставне материјале.

Посебно важан потенцијал за развој ових компетенција могло би да буде увођење Форум театра као начина рада са ученицима. Форум театар је настао у Бразилу почетком седамдесетих година XX века, као део ширег позоришног приступа који је развио редитељ и педагог Аугусто Боал. Представља једну од кључних техника „позоришта потлачених“, а осмишљен је са идејом да позориште не буде уметност за посматрање, већ средство друштвене промене и активног учешћа публике. Ова интерактивна позоришна метода подразумева приказивање свакодневних проблемских ситуација (конфликти, неразумевање, дискриминација), након чега публика активно улази у улоге и предлаже алтернативна решења. Овакав приступ директно подстиче развој емпатије и теорије ума, јер су ученици стављени и ситуацију да истражују различите перспективе, мотиве и емоционална стања актера у сложеним социјалним ситуацијама. У синергији са већ предложеним радионичарским активностима, Форум театар би могао да значајно продуби ефекте учења, омогућавајући да се ови концепти не задрже на нивоу разговора, већ и да буду испробани и „проживљени“ у безбедном окружењу. Предлаже се да запослени похађају циљану обуку за примену метода Форум театра, са посебним фокусом на технике вођења процеса, фацилитацију учешћа ученика и безбедно модерирање осетљивих тема. Поред увођења приступа заснованог на Форум театру, препоручује и формирање психолошке секције, која би кроз континуирани рад у школи допринела ширењу културе дијалога, разумевања и рефлексије у школи.

Значајан ресурс за развој емпатије и социјалних вештина представља укључивање ученика у волонтерске активности, организацију хуманитарних акција и интеркултуралне програме. Кроз директно ангажовање у заједници – помоћ осетљивим друштвеним групама, сарадњу са

локалним организацијама и удружењима и учешће у активностима које повезују различите културне и социјалне аспекте, ученици стичу искуства која подстичу разумевање других, солидарност и активну примену емпатије у реалним животним ситуацијама. Ове активности доприносе јачању васпитне улоге школе, али и њеном бољем повезивању и додатној афирмацији у локалној и широј друштвеној заједници.

Кроз директно ангажовање у заједници – помоћ осетљивим групама, сарадњу са локалним организацијама и учешће у активностима које повезују различите културне и социјалне контексте – ученици стичу искуства која подстичу разумевање других, солидарност и активну примену емпатије у реалним животним ситуацијама. Ове активности доприносе повезивању школе са локалном заједницом и јачању њене васпитне улоге.

4. Како применити ментализацију у наставном процесу ради унапређења учења и регулације емоција?

Простор/предлози за унапређивање:

Школски контекст: Систематски оснажити наставнике и васпитаче за препознавање и разумевање ученичких емоција – посебну пажњу обратити развијању компетенција за уочавање емоционалних стања ученика у ситуацијама учења и примену подржавајуће комуникације са ученицима, која се заснива на разумевању, валидирању осећања и усмеравању ка конструктивним начинима реаговања; Развој сигурне и подржавајуће учионичке/домске климе, у којој ученици имају осећај прихваћености и психолошке безбедности, што представља предуслов за отворено изражавање мисли и осећања; Наставници подстичу ученике да уочавају и разумеју емоције вршњака у различитим ситуацијама; Примена ментализацијских техника (питања о осећањима и разлозима понашања); Учити ученике да препознају свој унутрашњи емоционални свет и последице својих поступака, а посебну пажњу посветити техникама за регулацију страха и смањење анксиозности у учењу; Уводити ментализацију у наставни процес кроз пројектне задатке, групне дискусије, драмске и симулационе активности.Пример пројектне активности: **Назив пројекта „У туђим ципелама - развијање емпатије и ментализације код ученика“.**

Област: Ваннаставне активности. **Трајање пројекта -** 3 месеца**. Општи циљ:** Унапређивање способности ученика за разумевање сопствених и туђих емоција, мисли и понашања кроз развој емпатије и ментализације, ради стварања подстицајне, безбедне и инклузивне школске климе. **Пројектне активности: Активност 1: Уводна радионица „Емоције и ми“ (**Упознавање са пројектом и правилима рада; Препознавање основних емоција код себе и других; Разлика између чињеница, тумачења и претпоставки). **Активност 2: Радионица „Шта је иза понашања? “(**Анализа типичних школских ситуација; Разматрање мисли, осећања и мотива актера; Упознавање са појмом ментализације). **Активност 3: Радионица „Промена перспективе“ (**Игре улога и симулације реалних ситуација; Сагледавање истог догађаја из више углова; Рефлексија о утицају перспективе на понашање). **Активност 4: Радионица „Емпатија у комуникацији“ (**Вежбе активног слушања; Развијање емпатичних одговора; Разликовање саветовања, процењивања и разумевања). **Активност 5: Ученици у акцији „Мали кораци разумевања“ (**Осмишљавање и реализација мини-акција у школи (вршњачка подршка, кампања, интерактивни панои, поруке подршке); Укључивање шире школске заједнице). **Активност 6: Завршна радионица и презентација резултата (**Рефлексија учесника; Презентација реализованих активности; Дискусија о могућностима одрживости пројекта: Интеграција садржаја у редован рад одељењске заједнице; Обука ученика/вршњачких едукатора; Стална ваннаставна активност).

Посебно важан сегмент у примени ментализације односи се на континуиран рад на препознавању даровитих и ученика са изузетним/посебним способностима и планирање

адекватне, индивидуализоване подршке овим ученицима. Препоручује се да Школа развије јасније процедуре за идентификацију ових ученика, које укључују различите изворе података (остварена постигнућа, интересовања, стилове учења, наставничка запажања, мишљења стручних сарадника и инструктора у дуалном образовању), али и ментализацијски приступ у разумевању њихових унутрашњих мотива, потреба и емоционалних изазова. Даровити ученици често показују специфичне обрасце доживљаја и понашања (нпр. повећану осетљивост, страх од неуспеха, перфекционизам), па је важно да наставници имају компетенције да препознају шта стоји иза оваквог понашања, а не само да вреднују остварена постигнућа ученика. У том контексту, требало би приступити планирању и примени индивидуализоване подршке кроз израду и реализацију ИОП-а 3, који омогућава да се наставни процес прилагоди потенцијалима, интересовањима и развојним потребама ученика. То подразумева осмишљавање изазовнијих задатака, продубљивање и проширивање садржаја, укључивање у пројектне и истраживачке активности и ангажовање у различитим ваннаставним активностима (секције, такмичења, менторски рад). Истовремено, важно је и обезбедити подстицајно, али и емоционално сигурно окружење, које ће допринети очувању унутрашње мотивације за учење и спречити појаву анксиозности или губитка интересовања. Као подршку у овом процесу препоручује се коришћење *Стручног упутства за препознавање, подршку и праћење образовања и васпитања ученика/ца са изузетним/посебним способностима,* које је припремило Министарство просвете Републике Србије, а које нуди конкретне смернице за идентификацију, планирање, праћење и вредновање подршке овим ученицима.

Породични контекст: Подстаћи јачање родитељско-дечијег односа; Подстицати у породици вербализацију својих и туђих осећаја; Подстицати дијалог у превазилажењу породичних расправа (начини: Разговори о осећањима након школе, Игре улога у решавању конфликата).

5. Како примена знања о емпатији, теорији ума и ментализацији унапређује мотивацију и средину за учење?

Недовољно су развијене активности усмерене на развој социјалних и животних вештина као вид **групне** подршке ученицима.

Простор/предлози за унапређивање: Развити јасно структуриране програме који су интегрисани у Годишњи план рада школе и прилагођени узрасту, развојним потребама и специфичностима ученика. Посебно осмислити активности за ученике из осетљивих група, водећи рачуна о принципима инклузивности, једнаких могућности и поштовања различитости. За даровите ученике развити додатне стимулативне механизме за идентификацију (планирањем обогаћених активности) и увести јасне индикаторе даровитости у различитим областима (креативност, лидерство, практичне и социјалне вештине), нарочито релевантне за угоститељско-туристичке профиле. Систем ране идентификације ученика у ризику од осипања (EWIS) је функционалан и детаљно разрађен и највише се односи се на први разред и на проблеме адаптације и удаљености од породице. Анализу података из EWIS-а користити не само за индивидуалне мере, већ и за планирање системских промена у организацији наставе, дома и васпитног рада, кроз циљане програме адаптације за ученике првог разреда, посебно за ученике који бораве у дому (период прва 2–3 месеца школовања) и психосоцијалну подршку у периоду ране адаптације, са јасно дефинисаним активностима за превенцију homesick синдрома. Сарадња наставника и васпитача дома ученика постоји, али је реактивна и заснована на појединачним случајевима (без системске размене увида). Предлажемо периодичне, кратке координационе састанке за ученике у повећаном ризику и коришћење добрих резултата ученика из дома као основу за пренос добре праксе на ниво целе школе.

Повећати број радионица, тематских група и вршњачких програма подршке који подстичу сарадњу, емпатију, асертивну комуникацију и ненасилно решавање конфликата, кроз

ваннаставне активности, слободне активности, секције, радионице, трибине, предавања, локалне манифестације, хуманитарне акције и друго (предлози дати у оквиру питања бр. 3). Саветујемо развијање специфичног програма превенције насиља заснованог на ментализацијском приступу. Проширити обухват ученика ваннаставним активностима, посебно оних који су у ризику од осипања. Увести кратке, тематске и временски ограничене активности (нпр. пројектне недеље) доступне већем броју ученика. Како не постоји развијен модел вршњачке подршке и менторства ученицима, предлажемо увођење истог. Све ове активности допринеће и јачању осећаја припадности школи, а нарочито код ученика који живе у дому.

Интеграција социјалних и животних вештина у наставни процес кроз подстицање наставника да кроз наставне садржаје и ваннаставне активности развијају вештине као што су тимски рад, доношење одлука, одговорност и саморегулација, кроз обуке, семинаре и размену добрих пракси ради унапређивања компетенција запослених за рад са ученицима у области социјалних и животних вештина.

Практична примена ових приступа огледа се у коришћењу дијалошких метода рада, групних активности, вођених дискусија, рефлективних разговора, као и у систематској подршци ученицима кроз саветодавни рад и сарадњу са породицом.

Примери дијалошких метода рада, групних активности, вођених дискусија и рефлективних разговора, применом емпатије и ментализације:

1. Дијалошке методе рада:

* Отворена питања усмерена на унутрашња стања ученика - (нпр. „Како си се осећао у овој ситуацији?“; „Шта мислиш да је други ученик тада мислио?“);

* Наставни дијалог са више перспектива - Ученици износе различита тумачења исте ситуације, уз подстицање уважавања различитих мишљења;

* Сократовски разговор - Наставник поставља питања која подстичу самостално размишљање, преиспитивање уверења и разумевање узрока понашања (прилог 6.).

* Парафразирање и огледање емоција - Наставник вербализује оно што ученик изражава (нпр. „Чини ми се да си био фрустриран јер … “).

2. Групне активности:

* Рад у малим хетерогеним групама - Ученици размењују улоге и уче да сагледају задатак из перспективе других;

* Анализа ситуација из школског живота (студије случаја) - Групе разматрају шта су актери мислили, осећали и зашто су поступили на одређен начин;

* Игра улога (role-play) - Ученици преузимају улоге различитих актера у конфликтној или изазовној ситуацији;

* Заједничко доношење правила понашања - Разговор о томе како се други осећају када се правила крше и зашто су она важна.

3. Вођене дискусије у настави и ваннаставним активностима:

* Дискусије о моралним и етичким дилемама - Подстицање ученика да образложе своје ставове уз уважавање туђих осећања и мотива;

* Разговори након конфликтних ситуација - Усмерени на разумевање узрока, последица и алтернативних начина понашања;

* Круг разговора (circle time) - Свако има прилику да изрази своје мишљење и осећања у безбедном окружењу;

* Дебате са правилом емпатичног слушања - Ученици прво парафразирају туђи став пре него што изнесу свој.

4. Рефлективни разговори:

* Рефлексија након наставног часа или активности - (нпр. „Шта сам данас научио о себи? “; „Шта ми је било тешко и зашто?“);

* Вођени индивидуални разговори са ученицима - Усмерени на препознавање емоција, мотива и личних циљева;

* Писане рефлексије (дневници учења) - Ученици записују своја осећања, размишљања и напредак;

* Повратна информација са емпатичним приступом - Фокус на процес учења, напор и разумевање, а не искључиво на резултат.

На крају, значајно је и повећати медијску видљивост Школе у области примене знања о емпатији, теорији ума и ментализацији, кроз представљање реализованих активности и примера добре праксе, чиме се школа додатно афирмише као подстицајно и безбедно окружење за учење и позиционира као центар иновација и васпитно-образовне изузетности у овој области.

5. ЗАКЉУЧАК

Процес Сарадничког учења и Завршни извештај обезбеђују стратешки инструмент који истовремено подржава развој школе и пружа Министарству поуздану основу за доношење одлука и широку примену унапређених модела у стручном образовању. Овај приступ омогућава интегрисано, систематско и развојно усмерено осигурање квалитета које се може користити као референтни оквир и у другим стратешким плановима Министарства.

Завршни извештај представља свеобухватну, аналитички утемељену и развојно усмерену повратну информацију о процесу Сарадничког учења, спроведеног у Угоститељско-туристичкој школи са домом ученика у Врњачкој Бањи на тему: „Учи, подели, подржи“.

Процес је обухватио припремне активности, израду Извештаја о самовредновању, упућивање додатних питања, реализацију једнодневне радионице, као и свеобухватну рефлексију и анализу добијених информација.

Следећи кораци:

- Организовање састанка уживо/онлајн, на коме ће Сарадnички тим представити свој писани Завршни извештај.
- Израда Акционог плана за унапређење, након добијеног Завршног извештаја и његове анализе у оквиру Школског тима.
- Завршни извештај ће бити постављен на званичном сајту Министарства просвете.
- Праћење и извештавање о напретку дванаест месеци након остваренog процеса Сарадничког учења.

Активно учешће свих релевантних актера омогућило је конструктиван дијалог и размену искустава. Учесници су показали високу отвореност, критичко сагледавање изазова, визионарски и реалистичан приступ, као и оптимизам у трагању за решењима. Сарадnички тим је пружио стручне, реалистичне и конкретне препоруке, усмерене на мобилизацију школе и креирање будућег Акционог плана.

Угоститељско-туристичка школа са домом ученика у Врњачкој Бањи је показала висок ниво професионалне одговорности, организациону структуру и визионарски приступ у идентификацији снага, изазова и развојних потреба.

Анализирани налази и предложене мере јасно указују да даљи развој школе не почива само на организационим и методичким унапређењима, већ пре свега на изградњи односа заснованих на разумевању, поверењу и уважавању. Разлика између намере наставника и доживљаја ученика открива кључни развојни потенцијал: потребу да се подршка не само пружа, већ и истински доживи.

У том контексту, емпатија и ментализација представљају темељне компетенције савременог образовања и здравог друштва. Оне омогућавају да понашање не тумачимо површно, већ да га разумемо кроз призму унутрашњих стања, потреба и перспектива других. Школа која системски негује ове вредности постаје простор у којем се развијају емоционално стабилни, социјално одговорни и сарадњи окренути појединци.

Стога, унапређивање праксе кроз интеграцију емпатичног и ментализацијског приступа не представља додатни захтев, већ стратешки правац развоја – пут ка подстицајној, инклузивној и безбедној заједници учења, која својим деловањем доприноси изградњи здравијег и хуманијег друштва у целини.

Прилог 1.

УГОВОР О ДЕЛУ

Закључен на основу члана 199. Закона о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - одлука УС, 113/2017 и 95/2018 - аутентично тумачење) у Врњачкој Бањи, између:

1. Угоститељско-туристичке школе са домом ученика Врњачка Бања, са седиштем у ул. Хероја Чајке 18, Врњачка Бања, МБ 07176376, коју у заступа директор др Јелена Спасојевић (у даљем тексту уговора: наручилац)

2. _____, са звањем: _____, позиција: _____, са адресом становања у улици _____, ЈМБГ: _____ и бр. л.к. _____, (у даљем тексту уговора: извршилац)

Члан 1.

Наручилац посла ангажује Извршиоца ради:
Подршке у реализацији активности Сарадничко учење у систему стручног образовања и обуке. Извршилац ће, као члан Тима стручњака, пружити подршку током реализацији пројекта: „ Учи, подели, подржи “, који је као тему сарадничког учења дефинисао наручилац.

Члан 2.

Извршилац ће, у својству члана Тима експерата, у периоду од дана потписивања уговора а закључно са 31.05.2026. године извршити следеће послове поштујући стандарде квалитета рада у овој области.

1. Анализа Извештаја о самопроцени који је израдила школа за наведену тему, који му буде достављен у циљу припреме за учешће на Радионици сарадничког учења.
2. Учешће у реализацији Радионице сарадничког учења, на којој ће учествовати запослени школе, социјални партнери и Тим стручњака, одабран у складу са темом Сарадничког учења.
3. Учешће у припреми и презентацији (уживо/онлајн) Завршног извештаја са препорукама за развој, у области која је била тема сарадничког учења, коју ће израдити заједно са осталим члановима Тим стручњака учесника сарадничког учења.

Члан 3.

Наручилац посла се обавезује да на име надокнаде за обављање послова наведених у члану 2., извршиоцу уплати средства у бруто износу од _____ динара. Након уплате одговарајућих пореза и доприноса, нето износ ће бити уплаћен на текући рачун број: _____ код банке _____.

Члан 4.

Наручилац посла ће извршиоцу посла благовремено пружити све неопходне информације од којих зависи квалитет и резултат активности и послова који ће настали као резултат овог уговора, а извршилац посла се обавезује да посао који је предмет овог Уговора обавља савесно.

Члан 5.

Све евентуалне спорове који могу настати из овог Уговора уговорне стране ће настојати да реше мирним путем, а за случај да у томе не успеју уговара се надлежност Основног суда у Краљеву.

Члан 6.

Овај уговор сачињен је у 2 (словима: два) примерка, по један за сваку од страна.

Извршилац Наручилац

_____ _____

Прилог 2.

Одговори школе на додатна питања

1. Према подацима у ЕсД у овом тренутку 7 ученика имају ИОП-1, 5 ученика имају ИОП-2, а нема ученика који имају ИОП-3.

Начин избора ученика за ИОП-3 описан је у Годишњем плану рада на стр. 308. Избор надарених ученика подразумева, како је то дефинисано важећим прописима, номинацију од стране више актера школског живота. У првом реду то су предметни наставници, али у том процесу треба да учествују наставници, ученици, родитељи и стручни сарадници. До сада није било таквих номинација, тј. предлога да се неким ученицима креирају мере које се односе на ИОП-3 (продубљивање знања из појединих предмета, акцелерација школовања и сл.).

Планирани поступци у школи су приказани у следећој табели (Годишњи плна рада, стр 308):

Циљ	**Активност**	**Носиоци активности**	**Одговорна особа и временска динамика**	**Критеријуми и мерила остварености циља, одговорна особа**
Почетна идентификација талентованих и даровитих ученика	Процена постигнућа и потенцијала ученика на основу: прегледа књиге евиденције образовно-васпитног рада, прегледа целокупне документације о ученику; обавештавање наставничког већа и психолога школе	Одељенске старешине у сарадњи са предметним наставницима (сваки одељенски старешина старешина има обавезу да ученике евидентира и потом обавести психолога)	октобар текуће школске године	У књизи евиденције образовно васпитног рада одељенски старешина евидентира постојање или непостојање талентованих или даровитих ученика
Идентификовање талентованих и надарених ученика	Психолошка и педагошка процена потенцијала ученика, на основу психолошких инструмената и педагошких поступака за процену надарености	Одељенски старешина ученика, родитељ ученика и психолог школе	новембар текуће школске године	У школи постоје надарени ученици према записнику Тима ИО, постоји документација са испитивања у евиденцији психолога, проверава координатор Тима ИО
3. Адаптација наставних предмета	Модификовање наставних метода и исхода предмета за ученике код којих постоји таленат, процена од стране ИО; прихватање од стране	наставник предмета, Тим ИО, педагошки колегијум	прво полугодиште текуће године	Постојање модификованих планова наставе, проверавају: педагог школе, руководилац Педагошког колегијума

	Педагошког колегијума			
Формирање секција и ваннаставних активности у складу са потребама талентованих и даровитих ученика	Идентификација потреба ученика. Укључење ученика у секције/ ваннаставне активности које су формиране према идентификованим потребама	Испитивање ученика (интервју или упитник) обавља одељенски старешина и наставници ваннаставних активности. Планирање и реализација ванаставних активности – наставници који по решењу о структури радне недеље имају секције.	Одељенски статрешина и наставници који реализују дате ваннаставне активности. Октобар текуће школске године	У педагошкој документацији наставника и одељенских старешина постоје резултати испитивања потреба ученика; постоје годишњи и оперативни планови ваннаставних активности. Проверавају педагог и Директорка школе.
Одржавање ваннаставних активности у функцији надарености и талентованости ученика	1) организација и реализација секција и припрема за такмичење 2) организација и реализација екскурзија, излета и путовања 3) организација и реализација факултативних предмета и других ваннаставних активности	аставници који имају планиране секције и додатну наставу омоћници Директорке школе аставници и помоћник директора школе	Помоћник директора. Од почетка другог тромесечја до краја текуће школске године	књизи евиденције ваннаставних активности постоје ученици који похађају секције. Проверава помоћник Директора. рема резултатима самовредновања подршка ученицима постоји повећање задовољства ученика ставкама којесе односе на ваннаставне активности. Проверава координатор Тима за самовредновање.

2. Начин идентификације ученика који су под ризикомод осипања дефинисан је Годишњим планом рада школе, на страни 425. Кључну улогу имају одељењске старешине. Одељењске старешине су прошле обуку за превенцију осипања (као и релевантни тим), а која између осталог подразумева примену EWIS (Early Warning and Intervention System). Да би се личне информације о ученицима и њиховим породицама прикупљале путем овог инструмента и на начин дефинисан годишњим планом рада, потребне су вештине успостављања односа поштовања, бриге и подршке. Ево елемената Годишњег плана рада који одговарају захтевима овог питања:

Табела: Анализа чинилаца и акциони план превенције осипања ученика
(избрисани су делови који се односе на анализу стања, могу се видети у Годишњем плану рада на сајту школе)

	3.Подизање капацитета свих заполених у школи за правовремено препознавање и адекватно реаговање у ситуацијама ризика од напуштања школовања.	3.1. Запослени у школи су сензитивисани за препознавање ризика од осипања и свесни су улоге школе и школског особља у процесу спречавања осипања 3.2. Запослени у школи су оспособљени за примену различитих активности које смањују ризик од осипања ученика, а нарочито за индивидуализовану и диференцирану наставу 3.3. Запослени у школи су стекли комуникацијске вештине које успешно користе за унапређивање школске културе и међуљудских односа између различитих актера (као што су наставник ка наставнику, ученику, родитељу) 3.4. Одељењски старешина је мотивисан за адекватан васпитни рад са ученицима свог одељења и вешт је да правовремено препозна и идентификује ученика у ризику од прекида образовања
4.	Активности у оквиру компоненте 1 - Систем за рану идентификацију и реаговање	

Специфични циљ 1	Активност	Време остваривања	Показатељи успешности	Одговорне особе	Актери	Доказ о остварености активности
Увођење функционалног система ране идентификације ученика (EWIS) под ризиком од осипања и имплементација индивидуализованих мера превенције и интервенције (у сарадњи са локалном заједницом)	Обучавање одељењских старешина о начину попуњавања Инструмента за идентификацију ученика под ризиком од осипања	Септембар сваке школске године	Едуковане одељенске старешине	Тим за превенцију осипања (ТПО) и одељенске старешине	Тим за превенцију осипања (ТПО) и одељенске старешине старешине	Записник Тима за превенцију осипања (ТПО), Листе учесника обука и фотографије
	Прикупљање података за идентификацију ученика под ризиком	Почетак октобра сваке шко-лске године	Успостављен ЕВИС Систем	Тим за превенцију осипања (ТПО)	Одељенске старешине	Достављена електронска база података
	Идентификовање ученика који су под ризиком и доношење одлуке тима за које ученике ће се израдити ИППО	До 15. октобра сваке шко-лске го-дине	Идентификовани су Ученици са коначним скором од 0,6 и вишим	Координатор и чланови Тим за превенцију осипања (ТПО)	Тим за превенцију осипања (ТПО) и Одељенске старешине	Записник Тим за превенцију осипања (ТПО), достављена електронска база података
	Процена специфичних потреба ученика под ризиком од осипања и прикупљање података	Трећа неде-ља октобра сваке шко-лске год-ине	Попуњени обрасци - „лични подаци о детету под ризиком од осипањ	Директор школе, педагог и психолог	Чланови Тима за превенцију осипања (ТПО) и сви наставници	Број попуњених прилога, евиденција наставника и одговарају ће потврде
	Креирање мера подршке за ученике који су под ризиком	До краја октобра сваке	Израђени ИППО-и за најмање	Тим за превенцију	Сви наставници, родитељи	Школска документација-ИППО и

		од осипања и израда индивидуалних планова превенције осипања (ИППО)	школске годи	једногученика из сваког ученика из сваког одељења	осипања (ТПО)	и партнери у лок. заједници	мере подршке за детепод ризиком од осипања, записници и извештаји о раду, фотографиј
		Примена ИППО-а и активности на реализацији	Прво тро-месечје сваке шко-лске год-ине	Активности се реализују у складу са планираним мерама подршке	Одељењске старешине координатор за ИППО, чланови Тима за креирање и реализацију ИППО-а	Сви наставници, сви ученици, стручна служба, родитељи и институције	Школска документација, записници, радни матери-јали, продукти ученичких радова, извештаји, фотографије
		Праћење реализације ИППО-а и ефеката предузетих мера	Конти-нуирано током сваке школске године	Предузете мере доводе до очекиваних промена (смањени ризици, отклоњене препреке)	Директор, координатор Тим за превенцију осипања (ТПО)	Чланови шк.тима, стручна служба, чланови Тима за реализацију ИППО-а	Школска документација, записници, периодични извештаји, фото-графије
		Ревидирање ИППО-а	На три месеца, континуирано сваке школске године	Анализа предузетих мера из ИППО-а	Тим за превенцију осипања (ТПО)	Тим за превенцију осипања (ТПО), ученици, локалне институције	Ревидиран ИППО
		Консултације са запосленима у школи ради сталне подршке ученицима у ризику од напуштања школовања	Конти-нуирано током сваке школске године	Запослени у школи моти-висани и оспосо-бљени да пруже подршку и помоћ сваком ученику	Тим за превенцију осипања (ТПО), педагог и психолог	Тим за превенцију осипања (ТПО)	Белешке са консу-лтација
5.	Активности у оквирукомпоненте 2 - Додатне мере превенцијеиинтервенцијенанивоушколе						

	Специфичниц иљ 2	Активност	Времео ствари-вања	Индикатори – успешности	Одго-ворнеособе	Актери	Доказ о остварености активности
	Успостављање додатних мера и активности на нивоу школе за превенцију осипања кроз укључивање родитеља у превенцију осипања	Организовање радионица са родитељима и ученицима на родитељским састанцима на тему „Редовност похађања допунскенаставе"	После сваког квартал ног период атоком школск е године	Родитељи и ученици су заинтерес овани и активно учествују, схватају значајредо вног похађања и боље се осећају у школи	Одеље-њске старешине и коорди-натор тима за превенци-ју осипања	ОС (одељенске старешине)	Сценарији за радионице, записници са родите-љских састанака, фото-графије
		Унапредити родитељску контролу похађања допунске наставе увидом у електронски дневник (Ес-дневник)	Пер-мане-нтно током шко-лске године	Родитељи редовно контроли шу похађање допунске наставе путем	Родитељ и ОС	Ученици и њихови родитељи	Евиде-нција у Ес дневнику
		Организовање и реализација предавања о узроцима и последицама осипања у оквиру родитељских састанака	На родите-љском састанк у после првог класиф и-кацио-ног пер-иода	Родитељи познају концепте раног напуштањ а школовањ а и осипања, познају узроке и последице тих феномена	ОС	ОС и родитељи	Евиде-нција родите-љских састанака у Ес дневнику
		Едукација родитеља о значају средњосколског образовања у 21.веку	Роди-тељски састанц и, инди-видуални разгово р	Одржани родитељск и састанци на тему знацаја средњоско лског образовањ а, већина схвата колико је важно	ОС, педагог, психолог,	ТПО, ОС, остали наставниц и	Записници са родитељских састанака, фотографије. ..

		Успостављање сарадње са заинересованим родитељима који имају утицаја на остале чланове заједице да подрзе образовање сваког детета	Континуирано по потреби	Боља комуникација између родитеља, родитеља и сколе, јачање осецаја заједништва	ОС, педагог	ОС, ТПО, родитељи	Записници, фотографије, евиденција
	Успостављање додатних мера и активности на нивоу школе за превенцију осипања кроз обезбеђивање вршњачке подршке	Укључивање ученика у реализацију активности каријерног вођења и саветовања	По плану Тима КВиС	Ученици имају усклађену слику о себи са могућностима даљег професионалног образовања	Координатор Тима за КВиС и ОС	Чланови Тима за КВИС, ученици	Записници Тима за КВИС
		На часовима редовне наставе организовати облик рада - рад у пару где успешни ученици помажу ученицима који имају тешкоће у учењу	када је то потребно	Реализација часова са радом у паровима	Предметни наставници и ученици	Предметни наставници и ученици	Писана припрема наставника за наставни час
		Укључивање већег броја ученика у реализацију активности у оквиру ученичког парламента	На основу плана рада ученичког парламента сваке школске године	Број укључених ученика и реализованих активности, јачање самопоуздања ученика	Председник УП, психолог	Одељенске заједнице, педагог, психолог и родитељи	Записници УП, фотографије, панои
		Упознавање уценика на ЦОС-у са пројектом и члановима ТПО у циљу формирања врсњацког тима	Септембар сваке школске године	Уценици су упознати са пројектом и њговим циљевима	OS	TPO	Записници са ЦОС-а
		Формирање Врсњацког тима за подрску ученицима	Октобар сваке године	Формиран и превентивно делује Вршњачки тим за	координатратор тима за превенцију осипања ученика	ОС, ТПО, ОЗ	План активности ВТ за превенцију од осипања, записници, фотографије

				превенциј у осипања			
		Укључивање ученика у припремање и реализацију спортских фер-плеј такмичења између разреда	По један сусрет у сваком полугодист	Број укључених ученика, задовољство и осећај припадности	Наставници физичког васпитања	ТПО, ОЗ, родитељи	Записници, фотографије, видео запис, репортазе са догадјаја
	Успостављање додатних мера и активности на нивоу школе за превенцију осипања кроз примену новог концепта допунске наставе	Укључити ученике – сараднике у ралазацију часова допунске наставе	Пер-манентно током школске године	Реализација часова са радом у паровима	Предметни наставници и учениоци	Предметни наставници и ученици	Писана припрема наставника за час допунске наставе
		На часовима Одељенске заједнице креирати предлоге вршњака за подршку ученицима који су у ризику од осипања	Пер-манентно током школске године	Креирани предлози ОЗ	ОС и ученици	ОС и ученици	Записник ОЗ у Ес дневнику
		Похађање обуке за примену новог концепта допунске наставе	Фебруар-мај сваке шко-лске год-ине	Сви наставници у школи су оспособљени за примену новог концепта допунске наставе	Тим за превенцију осипања (ТПО)	Сви наставници	Програм обуке, списак присутних наставника, фотогра-фије
		Примена новог концепта допунске наставе	Фебруар-мај сваке школске године	Допунска настава се реализује по новом моделу	Сви наста-вници	Тим за превенцију осипања (ТПО)	Планови рада допунске наставе, записници и извештаји
6.	Активности у оквиру компоненте 3 – Јачање капацитета запослених у школи и мењање школске културе						
	Специфичниц иљ 3	Активност	Времеостварива-ња	Индикатори – показатељиуспе-шности	Одговорне особе	Актери	Доказ о остваре-ностиактивности
	Подизање капацитета свих запослених у школи за правовремено	Интерно стручно усавршавање	перио-дично	ТПО је оспособљен за примену различитих активности које	Коорди-натор Тима за профе-сионални развој	Наставно особље	Записник, извештај, фотографије

	препознавање и адекватно реаговање у ситуацијама ризика од осипања			спречавају осипање	запослених координатор Тима за обезбе-ђивање квалитета и развој установе и Координатор Тима за превенциј у осипања (ТПО)		
		Организовање акредитованог семинара „Инклузивно образовање и индивидуални образовни план“	Април текуће шко-лске године	Наставници обучени за израду и примену индивидуалних образовних планова	Директор, ТПО	Наставно особље	Списак учесника на обуци, фото-графије, извештај

Уколико дође до исписивања ученика, постоји упитник који попуњавају родитељи, о разлозима исписивања. Ево садржаја тог упитника (Годишњи план рада школе, стр 234):

Упитник за родитеље/законске заступнике који исписују своје дете из наше школе

Поштовани, пред Вама је кратак упитник о разлозима напуштања наше школе. Упитник се ради добровољно. Ваши одговори могу да нам буду драгоцени у настојању да смањимо осипање ученика из наше школе. Молимо Вас да одговорите искрено на следећа питања.

1. Упишите Ваше име и презиме: _____
2. Име и презиме Вашег детета: _____
3. Упишите разред, одељење и образовни профил који је похађало Ваше дете у нашој школи: _____
4. Приликом избора средње школе, која жеља по реду је био образовни профил у нашој школи из којег исписујете своје дете? _____(уписати само редни број жеље)
5. Наведите све разлоге због којег исписујете Ваше дете из наше школе.
6. Који су Ваши даљи планови за наставак школовања Вашег детета?

Родитељ/законски заступник: _____
(потпис)

Део извештаја Тима за превенцију осипања ученика за шк. 24/25. годину:
„На основу анализе попуњених упитника од стране родитеља/законских заступника приликом исписивања деце из наше школе издвојили су се следећи разлози: неадаптација на нову средину, премештај у другу школу и финасијски проблеми породице. Укупно се исписало 20 ученика од тога 8 ученица и 12 ученика. Највише исписаних ученика има у првом разреду укупно 16 и ту је као најснажнији разлог исписивања из наше школе наведена неадаптација на нову средину и уписивање у другу школу која је ближа биолошкој породици.У односу на претходну школску годину мање се исписало 11 првог првог разреда, јер се до полугодишта прошле школске године исписало 27 ученика, а на нивоу школе у односу на прошлу школску годину мање је исписано 14 ученика, јер је до полугодишта прошле школске године било исписано34 ученика.“ (извештај коорд. Тима за превенцију осипања Данијела Миленковићу: Извештај о раду установе за шк. 24/25. годину, сајт школе).
Може се рећи да је систем превенције осипања ефикасан, уколико разлози нису финансијске/материјалне природе (нпр ученик није добио дом, а породица нема новац да омогући приватно становање у Врњачкој Бањи), или уколико је исписивање из школе извршено на почетку наставне године,зато што ученик није заправо желео да упише ову школу, већ је чекао да се укаже слободно место у другој школи која заузима први ранг у његовој листи жеља, а нашу је школу уписао тек да не би остао неуписан у средњу школу.
Када су у питању различите тешкоће у прилагођавању, или снажна жудња за повратком кући (homesick) код ученика који морају да станују у Врњачкој Бањи а породица ученика има пребивалиште ван територије Врњачке Бање, систем је функционалан. Постоји заједнички рад одељењских старешина, психолога и педагога са ученицима који су имали наведене менталне тешкоће, али су остали да се школују у нашој школи (тако представљају живи доказ). У тим приликама коришћени су поступци који се односе на емпатију и ментализацију. У најкраћем, ти поступци су подразумевали да ученици стекну бољу контролу властитих емоција које су повезане са жељом за повратком кући (а не њено елиминисање) или са напуштањем школе. То су биле емоције туге, стрепње и љутње.

3. С обзиром да је опште познато да школа остварује глобални, масовни утицај на понашајне компетенције ученика преко:1) садражаја школских предмета, 2) личности наставника и 3) организације рада, наши напори су до сада били углавном усмерени на инкорпорацију садржаја који унапређују социјалне компетенције ученика у рад одељењских старешина, групних васпитача и одељењске заједнице.

У најкраћем, најобухватнији утицај у школи на ученике имају запослени који најчешће долазе у контакт са ученицима, а то су одељењске старешине, групни васпитачи (у Дому ученика) и предметни наставници. Зато ћемо прво написати нешто више о томе.
Програм рада часова одељењских старешина као и часова одељењске заједнице, између осталог, обухватају слободне теме из области менталног здравља и менталне хигијене, комуникације, превенције насиљаитд. (Годишњи план рада, стране 262 – 280). Програм рада групних васпитача у Дому ученика, обухвата теме које се односе на социјалне компетенције и животне вештине (Годишњи план рада, стране 149-177).
До овог пројекта, нисмо имали активности којима би се унапређивале социјалне вештине наставника и васпитача (или аспекти њихових личности од значаја за рад са децом), иако је наставно особље најважнији агенс социјализације ученика у школском контексту, док интеракција наставника и ученика представља важан извор њихових будућих социјалних компетенција – код наставника у равниобављања посла и подучавања, код ученика на плану учења и живота у целини.
Идеја овог пројекта је да се ојачају базичне социјалне компетенције што већег броја наставника, васпитача, стручних сарадника и других запослених у школи у њиховим редовним пословима, а које обухватају емпатију у ментализацију.
Такође, исто желимо да урадимо за родитеље и ученике (на добровољној основи). То се може постићи кроз предавања о овим концептима, као и вежбе/радионице које се односе на

ситуације у којима су полазници обуке помогли другима и себи у регулацији емоција љутње, туге, страха, кривице и поноса у школском контексту. Важно је да наставно особље стекне могућност да вољно и свесно употребљава поступке ментализације у интеракцији са ученицима, јер се тиме ствара прилика да ученици интернализују те поступке и користе их у свом репертоару понашања.
Детаљније о поступцима подстичу развој капацитета за ментализацију може се наћи у књизи: Афективна везаност и ментализација у адолесценцији, где се налазе и примери праксе – експлицитне ментализације у раду школског психолога; или на пример у чланку Преглед начела третмана заснованог на ментализацији (А. Димитријевић), описују се основне технике ментализовања.
Регулација негативних осећања је чест захтев у различитим „педагошким ситуацијама“ , о којима се пише у приручницима и саветује на обукама, или састанцима. Обично се употребљавају изрази „смирити ситуацију“ , „пружити подршку“ и слично. При томе, сами писци тих редоване дају довољно знања о менталним стањима које одређују понашање актера тих ситуација, нити довољно детаљно говоре о конкретним поступцима који чине „смиривање ситуације“ или пружање подршке. Емпатија и ментализација се некако подразумевају - заиста, у својим имплицитним облицима и емпатија и ментализација присутне су код сваког (ментално здравог) човека, али тада подразумевају честе слабости као што су осетљивост на стрес, склоност пројекцији, површност, недостатак прецизности и отежану личну саморегулацију.

Ми можемо овде наводити и многе ваннаставне активности које школа остварује, као што су секције, путовања или учешће у пројектима (нпр. ангажованост наших ученика и наставника у пројекту Еразмус + поред реализације стручне праксе омогућава учешће у оквиру едукативних и културних садржаја у циљу унапређења радних вештина, развијања личног идентитета и јачања међукултурне сарадње;тај програм значајно доприноси социјалној кохезији, подстиче иновације и премошћавање јаза у знању, вештинама и компетенцијама). Међутим, по правилу, то су активности које подразумевају селекцију одређеног (мањег) броја ученика и нису директно усмерене на теме којима овде желимо да се бавимо.

4. Када су у питању ваннаставне активности које школа нуди, имамо преглед постојећих ваннаставних активности школе:

СТРУЧНО ВЕЋЕ ОБЛАСТИ ПРЕДМЕТА	НАЗИВ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ
Српски језик и књижевност	Литерарна секција Рецитаторско - драмска секција Новинарска секција Лингвистичка секција
Страни језици	Секција страних језика
Математика Рачунарство и информатика	WEB секција
Уметничка група предмета	Ликовна секција
Економска група предмета	Туристичко друштво
Друштвена група предмета	Историјско-географско друштво
Природна група предмета	Еколошка секција
Услуживање	Упаривање хране и пића
Куварство и посластичарство	Националне кухиње – традиционална француска и италијанска јела
Хигијена, Здравствена култура и Физичко васпитање	Стони тенис Мали фудбал Одбојка

Од наведених ваннаставних активности спроводе се следеће:
Рецитаторско - драмска секција; Фудбал, одбојка и стони тенис; Ликовна секција; Туристичко друштво. Као примере добре праксе можемо издвојити: Такмичење у малом фудбалу на нивоу

школе; Наступи ученика на: додели пакетића, прослави Школске славе, додели диплома; Такмичење Домова ученика у ликовном стваралаштву, рецитовању, спорту.

5. Васпитачи у дому са једне стране, одељењске старешине и наставници са друге стране, успостављају контакте по потреби. Та потреба се односи на конкретне ученике и конкретне предмете. Обично су у питању тешкоће у постигнућу ученика. Да будемо јасни, када би постојала већа добит од улагања у сталне састанке између наведених актера у односу на улагање (губљење) времена, ми би то већ радили.

Иначе, анализе постигнућа ученика на сваком класификационом периоду обавља се и у дому ученика и ради тога васпитачи добијају податке са родитељских картицакоје су узете из ЕсД. Те анализе одређују даљу сарадњу васпитача, одељењских старешина и наставника. Ученици из дома ређе имају тешкоће у учењу и владању у односу на остале ученике; нпр на полугодишту шк. 25/26. године, 90% ученика из дома је имало позитиван успех, док је позитивност на нивоу школе била 61,3%.

6. Ученички парламент постоји у школи, док Вршњачки тим и модел менторства не постоји. Запослено особље нема обуке у погледу концепта и примене Вршњачког тима и модела вршњачког менторства у школи.

Ученички парламент на свакој седници, поред других тачака дневног реда, има тачку у којој доноси предлоге који се односе на унапређење живота и рада ученика у школи. Ученички парламент, када је то могуће, учествује у пројектима. Прошлих година био је актуелан пројекат „Млади ослушкују: Оснаживање ученичких парламената за промоцију и залагање за људска права".
7. Однос школе са родитељима, па и подстицање партнерства родитеља и школе, у нашој школи највише се одвија преко три категорије активности: а) родитељски састанци и консултације са одељењским старешинама, б) активности које се односе на учење кроз рад у сарадњи са тимом за каријерно вођење и саветовање, в) активности савета родитеља.

8. Имамо неколико начина подршке ученика, где постоје неки квантитативни подаци који могу да послуже одговору на 8. питање.

Подршка ученицима да унапреде академско постигнуће се, између осталог, код нас реализује кроз допунску наставу (после анализе постигнућа ученика на пресеку, у предметима где има 20% и више јединица, обавеза наставника је држање допунске наставе). Обављамо једном годишње детаљну анализу ефикасности допунске наставе. У школској 2024/2025. години оцену после похађања допунске наставе је поправило 82,6% ученика (у анализи се испитује похађање допунске наставе по предмету – број ученика, оцена пре и оцена после).
За ученике који имају тешкоће у поштовању права и обавеза ученика, организује се појачан васпитни рад. За конкретног ученика решењем директора образује се тим чији је координатор одељењски старешина ученика, барем један обавезан члан се бира из редова предметних наставника ученика, а стални члан сваког тима је психолог школе. У тиму могу учествовати по потреби и други актери школског живота. Оваквих тимова је у прошлој школској години било 35 (према Годишњем извештају о раду школе, доступно на сајту школе), тј. за 35 ученика спровођен је појачан васпитни рад (не постоји истраживање чији би налази говорили у којој мери су сви скупа ови ученици поправили своје владање и постигнуће). Њихова евиденција део је заједничке структуре података у одељењу.
Овде треба поменути да према подацима из ЕсД, поменути ученици који раде према ИОП имају позиван успех.
Ученици завршних разреда традиционално од стране чланова тима за каријерно вођење и саветовање имају интерактивно предавање „Како после средње школе“ , са истоименом пратећом анкетом, где прикупљамо информације о томе да ли и где ученици планирају наставак школовања, или где улазе у свет рада са или без наставка формалног школовања.

Уколико ученици немају никакав план (нису каријерно опредељени), пружа им се индивидуално саветовање у погледу даље каријере; таквих ученика има приближно 7%.
Могли би да наставимо овако да истражујемо и набрајамо моменте подршке ученицима који имају неку квантификативну експресију у нашој школи и даље, али нисмо сигурни у оправданост таквог поступка за потребе овог пројекта. Зашто?
Главна (комплетна, најчешћа или масовна) подршка ученицима да превазиђу тешкоће које се налазе у образовном и васпитном процесу, долази управо од актера тог процеса који су непосредно присутни, тј. од наставног особља и вршњака, па онда и осталих. Највећа подршка у школи ученицима је заправо квалитетна настава која подразумева кооперативно учење, што значи да су наставници и други запослени спремни да препознају емоције и потребе ученика и да правилно реагују на њих (тј. у току учења и подучавања). Садржај програма ове обуке треба обликовати у односу на (уобичајене и мање уобичајене) ситуације у школи, а не на организацију неких нових и додатних активности.
На пример део предавања за актере школског живота би могао бити о концептима емпатије, ментализације, као и о тесту очију у том контексту, који је јавно доступан (Reading the Mind in Eyes Test – RMET), илинпр о Тесту погрешних корака за одрасле (Faux Pas Recognition Test). Такође, могу се искористити концепти из књиге Елементи психологије Креча и Крачфилда у којима су једноставно и исцрпно описане компоненте емоција, посебно у делу о субјективном доживљају емоције и невербалном аспекту емоција. Док на пример, питање за вежбу/радионицу би могло бити: Опишите ситуацију када сте препознали страх код ученика, како сте га препознали и како сте реаговали? То исто се може питати за друге поменуте емоције (нпр бес, љутњу, срам или понос) што је од значаја за осетљивост и респонзивност наставника (и других запослених) у интеракцији са ученицима (осетљивост и респонзивност у односу на ментална стања).
Овде треба поменути рад у којем је показано да усвајање знања о ментализацији у школи од стране наставника и ученика доприноси стварању боље климе за рад. Твемлоу са својим сарадницима у раду који је поменут у претходном извештају (Twemlow, S. W., Fonagy, P., & Sacco, F. C. (2005). A developmental approach to mentalizing communities: II. The Peaceful Schools experiment. Bulletin of the Menninger Clinic, 69(4), 282–304), полази од претпоставке да су насилни појединци и групе у школском контексту често оштећени у способности ментализације – односно, имају потешкоћа да разумеју сопствена и туђа ментална стања која регулишу понашање (мисли, осећања, намере). Школа која подстиче ментализацију помаже ученицима да „читају" једни друге, што директно смањује агресију. Уместо да се фокусира само на насилника, програм Твемлоуа и његових сарадника третира школу као друштвени систем. Кључни циљ је трансформација припадника ћутљиве већине у „природне вође“. Посматрачи су ти који дају моћ насилнику или је одузимају. Кроз ментализацију, посматрачи постају свесни динамике моћи и срама, што им омогућава да интервенишу и промене климу у одељењу и школи. Наставници се подстичу да заузму позицију „не-знања“ (радозналости), покушавајући да разумеју шта стоји иза проблематичног понашања ученика уместо да само реагују казном. Истраживања спроведена током петогодишњег периода показала су да школе које примењују овај модел бележе: смањење вршњачког насиља и агресивног понашања; побољшање академског успеха, јер деца која се осећају сигурно и схваћено могу боље да се фокусирају на учење; повећање просоцијалног понашања и бољу емоционалну регулацију код деце и наставника. Овај приступ је специфичан по томе што је нискобуџетан и не захтева додатне сате у наставном плану, већ се интегрише у постојећу школску културу и свакодневне интеракције.

Наша школа је детаљније анализирала резултате процене ученика када су у питању индикатори кључне области подршке ученицима. Резултати самовредновања показују да су све ставке (показатељи) стандарда приближно слично оцењени од стране ученика, с тим да је прва ставка најслабије процењена:

	M	SD
1. Школа предузима разноврсне мере за пружање подршке ученицима у учењу.	**3,259**	**1,3927**
2. Школа предузима разноврсне мере за пружање васпитне подршке ученицима.	3,430	1,2960
3. На основу анализе успеха и владања предузимају се мере подршке ученицима.	3,548	1,2621
4. У пружању подршке ученицима школа укључује породицу односно законске заступнике.	3,459	1,3755
5. У пружању подршке ученицима школа предузима различите активности у сарадњи са релевантним институцијама и појединцима.	3,363	1,3079
6. Школа пружа подршку ученицима при преласку из једног у други циклус образовања.	3,600	1,3338
7. У школи се организују програми/активности за развијање социјалних вештина (конструктивно решавање проблема, ненасилна комуникација…).	3,444	1,3750
8. На основу праћења укључености ученика у ваннаставне активности и интересовања ученика, школа утврђује понуду ваннаставних активности.	3,304	1,4572
9. Кроз наставни рад и ваннаставне активности подстиче се професионални развој ученика, односно каријерно вођење и саветовање.	3,467	1,3811
10. Школа ствара услове за упис ученика из осетљивих група.	3,652	1,2773
11. У школи се промовишу здрави стилови живота, права детета, заштита човекове околине и одрживи развој.	3,563	1,4121
12. Школа предузима мере за редовно похађање наставе ученика из осетљивих група.	3,644	1,2061
13. У школи се примењује индивидуализовани приступ/индивидуални образовни планови за ученике из осетљивих група и ученике са изузетним способностима.	3,437	1,2193
14. У школи се организују компензаторни програми/активности за подршку учењу за ученике из осетљивих група.	3,378	1,2086
15. Школа има успостављене механизме за идентификацију ученика са изузетним способностима и ствара услове за њихово напредовање (акцелерација; обогаћивање програма).	3,444	1,2258
16. Школа сарађује са релевантним институцијама и појединцима у подршци ученицима из осетљивих група и ученицима са изузетним способностима.	3,637	1,2193

9. Примери коришћења ментализације код нас у школи налазе се у поменутој књизи Афективна везаност и ментализација у адолесценцији (Vukčević, B. & Safiye, T.& Gutic, M. (2023). Afektivna vezanost i mentalizacija u adolescenciji; Beograd, Naučna knjiga). Ту је показано да коришћење техника ментализације помаже у превенцији самоповређивања ученика, као и превенцији школског неуспеха ученика. Једна од техника за развој капацитета за ментализацију је и психоедукација, која би у овом пројекту била главна.

До сада код нас није било програма, који би код наставника, ученика или родитеља за циљ имао да унапређује капацитет за ментализацију, тако што је, између осталог, води од имплицитног према експлицитном нивоу, односно од њене спонтане према свесној и вољној употреби, па примери праксе не постоје. Међутим, данас налази многих истраживања указују да је са већим капацитетом за ментализацију веће задовољство животом, већи степен

психолошке резилијентности, боље ментално здравље и боље постигнуће адолесцената у школи[1].
Такође, постоје истраживања која указују да је капацитет за ментализацију у значајној корелацији са родитељским стиловима. Ауторитативни родитељски стил јавља се са добрим капацитетом за ментализацију и тако заједно представљају снажан протективни фактор у очувању менталног здравља адолесцената[2].
У међународном часопису врхунске категорије (М21) „Plose one“ ,објављен је рад: Повезаност између ментализовања и сагоревања на раду код наставника: студија попречног пресека (Safiye, T., Vukčević, B., Milidrag, A., Dubljanin, J., Gutić Cikotić, A., Dubljanin, D., Lačković, M., Rodić, I., Nikolić, M., Čolaković, G., Mladenović, T., & Gutić, M. (2023). Relationship between mentalizing and teacher burnout: A cross sectional study. PloS one, 18(1)). У овом раду је показано да добар капацитет за ментализацију смањује сагоревање на раду наших наставника, јер коректно тумачење свог и туђег понашања на послу доприноси ефикаснијем обављању посла и мањем замарању.
Треба поново рећи да је коришћење емпатије и ментализације (која се добрим делом преклапа са когнитивним аспектом емпатије, представља тумачење свог и туђег понашања на основу интенционалних менталних стања), природно и спонтано, без тога ваљана социјална перцепција и интеракција нигде не би била могућа, па ни у школи. Међутим, када се поступци емпатије и ментализације спроводе природно, спонтано, тј. имплицитно, онда су рањиви, како је то у овом тексту већ указано – изразито негативне емоције попут беса или снажног страха, ометају или сламају процесе емпатије и ментализације.

10. У развојном плану није планиран овај пројекат (сарадничко учење), када је стваран развојни план није било информација о овом пројекту. Исто важи и за примену концепта ментализације у том контексту. Можемо анексирати планове рада школе потребним документима.

11. Због природе овог програма који треба да веома повољно делује генерално на социјалне интеракције у школи очекујемо боље оцене свих показатеља где је просечна оцена мања од 3,5, а посебно следећих показатеља:

* Школа предузима разноврсне мере за пружање подршке ученицима у учењу.
* Школа предузима разноврсне мере за пружање васпитне подршке ученицима.
* У школи се организују програми/активности за развијање социјалних вештина.

1

Живковић Ранчић, Ж. Ј., & Тодоровић, Ј. А. (2023). Капацитет за ментализацију адолесцената као предиктор формално-операционалног мишљења и школског успеха. Зборник радова Педагошког факултета, Ужице, 25, 43-58. хттпс://дои.орг/10.5937/ЗРПФУ23250453;

[2] Живковић Ранчић, Ж. & Тодоровић, Ј. (2023). Капацитет ментализације код адолесцената: допринос васпитних стилова родитеља. Зборник Института за педагошка истраживања
Београд: Институт за педагошка истраживања., 55(1), 93-111.
https://doi.org/10.2298/ZIPI2301093Z

Прилог 3.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

РАДИОНИЦА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА У СИСТЕМУ СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА – „УЧИ, ПОДЕЛИ, ПОДРЖИ”

АГЕНДА

27. 3. 2026. године, Угоститељско-туристичка школа са домом ученика, Врњачка Бања

ПРОГРАМ РАДА	
Време	**Активности**
10.30 - 10.45	Добродошлица и представљање учесника – Школски тим Представљање циљева и очекиваних исхода процеса сарадничког учења – Сарадnички тим
10.45 - 11.30	**I део –** Приказ тематског Извештаја о самовредновању (PowerPoint) – Школски тим; Пружање повратних информација на кратка питања учесника радионице
11.30 - 12.15	**II део –** Представљање кључних питања из Извештаја (PowerPoint) – Школски тим; Пружање повратних информација на кратка питања учесника радионице
12.15 - 12.45	Пауза за кафу
12.45 - 13.45	**III део –** Реализација активности у школском контексту: ***„Емпатија, ментализација и сарадничко учење“*** – Школски тим и партнери
13.45 - 14.15	Групна дискусија и рефлексија у односу на кључна питања – сви учесници
14.15 - 15.00	Пауза за освежење
15.00 - 15.30	Интерна сесија Сарадничког тима на рефлексији приказаних активности и групне дискусије, припрема за давање повратне информације
15.30 - 15.45	**IV део –** Извештавање и повратна информација – Сарадnички тим
15.45 - 16.00	Представљање наредних корака и активности – Сарадnички тим; Евалуација (попуњавање упитника) – Сарадnички тим; Затварање радионице – Школски тим

Прилог 4.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

РАДИОНИЦА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА У СИСТЕМУ
СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА
Угоститељско-туристичка школа са домом ученика, Врњачка Бања

ЕВАЛУАТИВНИ УПИТНИК

Поштовани сарадници,

Пред вама се налази кратак евалуативни упитник чији је циљ прикупљање повратних информација о корисности и ефективности процеса и резултата Сарадничког учења. Ваши одговори представљају значајан допринос унапређивању квалитета и даљег развоја овог процеса у будућности.

Упитник је анониман, а добијени подаци користиће се искључиво у сврху евалуације.

1. У процесу Сарадничког учења учествовао/ла сам као:

☐ Представник институције система
(МП, АЗК, ЗВКОВ, ЗУОВ, ШУ, КЗДО)

☐ Представник школе
(директор, помоћник директора, стручни сарадник, ОПН, наставник, васпитач)

☐ Независни експерт

☐ Нешто друго (наведите): _____

2. Молимо Вас да на скали од 1 до 5 оцените следеће тврдње

(1 – у потпуности незадовољан/на; 5 – у потпуности задовољан/на)

Питање	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
2.1. Колико сте задовољни укупном организацијом процеса сарадничког учења?	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Колико сте задовољни усменом повратном информацијом сарадничког тима током радионице сарадничког учења на тему „Учи, подели, подржи”?	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. У којој мери је процес сарадничког учења био користан из перспективе делокруга надлежности институције/организације у којој радите?	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. У којој мери је динамика реализације активности била адекватна?	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
2.5. У којој мери сте имали прилику да равноправно учествујете и доприносите читавом процесу?	☐	☐	☐	☐	☐
2.6. Процените успостављену атмосферу поверења и отворености свих актера (школски тим, сарадnички тим, независни експерти) током сарадничког учења?	☐	☐	☐	☐	☐
2.7. У којој мери је процес сарадничког учења допринео Вашем професионалном развоју?	☐	☐	☐	☐	☐

3. Од до сада реализованих активности у процесу сарадничког учења, које бисте издвојили као најкорисније?

_____
_____
_____
_____

4. Имајући у виду Ваше укупно искуство у процесу сарадничког учења, шта бисте издвојили као најмање корисно?

_____
_____
_____
_____

5. Да ли бисте колегама из других школа/институција препоручили учешће у овом процесу?
Молимо Вас да кратко образложите одговор.

_____
_____
_____
_____

6. Која је Ваша кључна препорука за унапређивање процеса сарадничког учења?

_____
_____
_____
_____

7. Који услови су неопходни да би процес сарадничког учења имао дугорочни ефекат у Вашој установи?

_____
_____
_____
_____

Хвала Вам на сарадњи и активном учешћу у процесу сарадничког учења на тему:
„Учи, подели, подржи"!

Прилог 5.

Пример: Час одељенске заједнице: „Шта сам мислио/мислила у том тренутку? “

Одељењски старешина каже: „Данас ћемо разговарати о томе шта се дешава у нама када дође до неспоразума“.

Поставка ситуације у којој два ученика симулирају кратку ситуацију: Један ученик пролази поред другог и случајно га гурне.

Дијалог: Ученик 1: „Зашто ме гураш?“ Ученик 2: „Нисам намерно.“

Вођени разговор - Наставник поставља питања: „Хајде да станемо на тренутак.
Шта мислите, шта је ученик 1 можда помислио у том тренутку?“

Ученици одговарају: „Можда је помислио да је намерно гурнут.“ „Да га неко провоцира.“

Наставник: „А како се због тога осећао?“

Ученици: „Љуто.“ „Понижено.“

Наставник: „А шта је ученик 2 можда мислио?“

Ученици: „Да је то била случајност. “„Да није важно. “

Кључна активност - Наставник пише на табли три питања:

1. Шта сам мислио/мислила у том тренутку?
2. Како сам се осећао/осећала?
3. Како је моје понашање утицало на друге?

Ученици у малим групама кратко разговарају. Један ученик каже: „Кад сам помислио да је намерно, одмах сам се изнервирао“. Други ученик каже: „Да сам знао да је случајно, не бих се наљутио“.

Закључак - Наставник: Када покушамо да схватимо шта други мисли или осећа, лакше избегавамо сукобе“.

„Ефекти активности:
• развијање ментализације,
• разумевање сопствених реакција,
• смањење импулсивних реакција и конфликата.

Прилог 6.

Кратки примери **Сократовског разговора** који се могу користити на

часу одељенске заједнице

Сократовски разговор се заснива на постављању промишљених питања која ученике воде да сами дођу до увида о својим мислима, осећањима и понашању. Наставник не даје готове одговоре, већ помоћу питања подстиче анализу, преиспитивање и разумевање различитих перспектива**.**

Кључна карактеристика Сократовског разговора је у томе да **п**итања воде ученика кроз кораке:

1. **Шта се догодило?**
2. **Шта сам мислио и осећао?**
3. **Да ли постоји друго објашњење?**
4. **Како моје понашање утиче на друге?**
5. **Шта могу урадити другачије?**

1. Пример - Неспоразум између ученика

Ситуација: ученик мисли да га је друг намерно игнорисао.

Наставник пита:

- Шта си тачно помислио у том тренутку?
- Који доказ имаш да је то било намерно?
- Да ли постоји неко друго могуће објашњење?
- Како би се осећао да си ти био на његовом месту?
- Шта би се променило у твојој реакцији ако је то било случајно?

Циљ: преиспитивање претпоставки и разумевање различитих тумачења ситуације.

2. Пример - Импулсивна реакција

Ситуација: ученик је љутито реаговао на коментар другог ученика.

Наставник пита:

- Шта се догодило непосредно пре него што си реаговао?
- Која мисао ти је прва прошла кроз главу?
- Како је та мисао утицала на твоју реакцију?
- Да ли постоји начин да исту ситуацију протумачиш другачије?
- Шта би могао урадити следећи пут у сличној ситуацији?

Циљ: разумевање везе **мисли - осећања - понашања**.

3. Пример - Разумевање туђе перспективе

Ситуација: група ученика се жали на понашање једног друга.

Наставник пита:

- Како мислите да се он осећа у овој ситуацији?
- Шта би могло бити разлог његовог понашања?
- Да ли сте се икада нашли у сличној ситуацији?
- Шта би могло помоћи да се ситуација побољша?

Циљ: развијање емпатије и ментализације.

4. Пример - Преиспитивање уверења

Ситуација: ученик каже: „Нико ме у одељењу не поштује. “

Наставник пита:

- Шта те је навело да помислиш да је то тако?
- Да ли постоји пример када се неко ипак понашао другачије?
- Шта би могло бити објашњење за такво понашање других?
- Шта би ти могао урадити да се односи поправе?

Циљ: развијање критичког размишљања и реалнијег сагледавања ситуације.

5. Пример - Одговорност за сопствено понашање

Ситуација: ученик окривљује друге за конфликт.

Наставник пита:

- Шта мислиш да је у овој ситуацији зависило од тебе?
- Како је твоја реакција утицала на друге?
- Шта би могао урадити другачије следећи пут?

Циљ: развијање личне одговорности и саморефлексије.